1. Aşağıda demografik dönüşüm modeliyle ilgili bir grafik, Türkiye'nin 1985 ile 2023 yıllarına ait nüfus piramitleri ve nüfus özelliklerinin gösterildiği tablo verilmiştir.

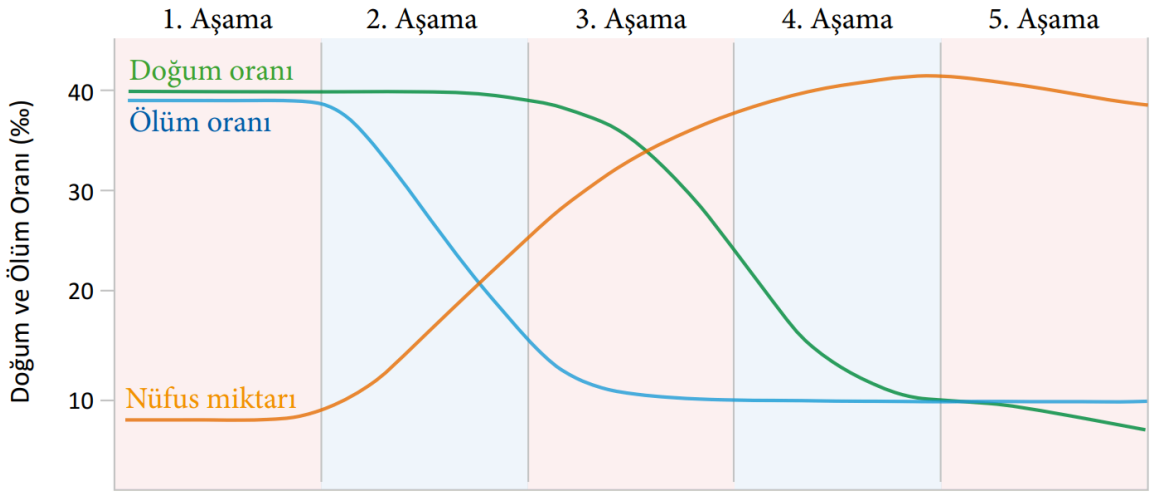

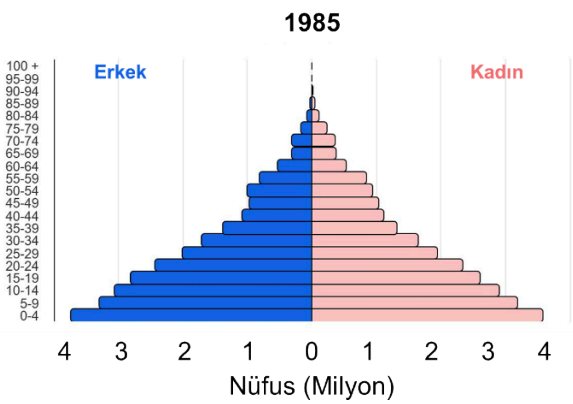

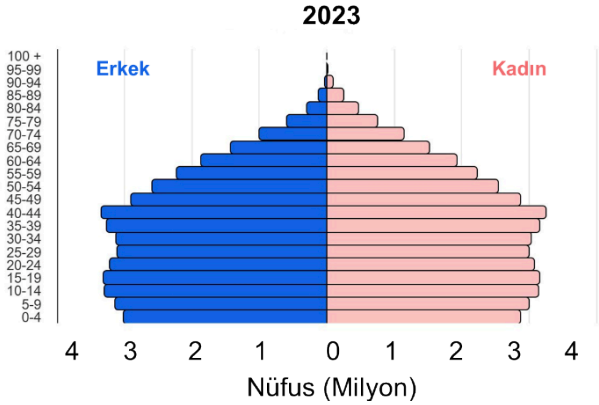

Ülke	1985					2023				
	Nüfus Artış Hızı (‰)	Doğum Oranı (‰)	Ölüm Oranı (‰)	Doğurganlık Hızı (‰)	Nüfus Miktarı (Milyon Kişi)	Nüfus Artış Hızı (‰)	Doğum Oranı (‰)	Ölüm Oranı (‰)	Doğurganlık Hızı (‰)	Nüfus Miktarı (Milyon Kişi)
Türkiye	22,5	32,8	10,3	3,76	50.664.458	1,1	11,2	6,2	1,51	85.372.377

Türkiye, yukarıdaki piramitlere ve tablodaki bilgilere göre 1985 ve 2023 yıllarında demografik dönüşüm modeli grafiğindeki aşamalardan hangisinde yer almaktadır? Gerekçeleriyle açıklayınız.

2. TÜİK verilerine göre 2024 yılı itibariyle nüfusu 85 milyon 664 bin olan Türkiye'de yıllık nüfus artış hızı binde 3,40 olmuştur. Doğum ve ölüm oranlarındaki azalmaya bağlı olarak genç nüfusun oranının azaldığı ve yaşlı nüfusun oranının ise arttığı görülmüştür. 2022'de 33,5 olan ortanca yaşın, 2024'te 34,4'e çıktığı tespit edilmiştir. 2007 yılında % 26,4 olan 0-14 yaş nüfus oranı, 2024 yılında % 20,9'a gerilemiştir. Türkiye, 2022 yılı insani gelişme endeksine göre dünyada 45. sırada yer almaktadır.

BM, 2024 nüfus beklentileri raporuna göre 2024 yılında nüfusu yaklaşık olarak 1 milyar 444 milyona ulaştığı tahmin edilen Hindistan dünyanın en kalabalık ülkesidir. Bu ülkenin 2024 nüfus artış hızı ise yaklaşık olarak binde 8'dir. Bu nüfus artış hızıyla ilişkili olarak Hindistan'ın dünyanın en kalabalık ülkesi olma ünvanını 21.yüzyıl boyunca koruyacağı ve 2054 yılında nüfusunun yaklaşık 1,7 milyara ulaşarak zirveyi göreceği kaydedilmiştir. Genç bir nüfusa sahip olan Hindistan'da nüfusun yaklaşık yarısı 25 yaşın altındadır ve 2022 yılı insanı gelişme endeksine göre dünyada 134. sırada yer almaktadır.

Türkiye ve Hindistan'ın demografik özelliklerinin yol açacağı fırsat ve sorunları dikkate alarak bu ülkelerde uygulanması gereken nüfus politikalarını belirleyiniz ve gerekçeleriyle açıklayınız.

3. Antalya ekonomisi büyük ölçüde turizm ve tarım faaliyetlerine dayanmaktadır. Türkiye'nin en önemli turizm merkezlerinden biri olan Antalya, her yıl milyonlarca yerli ve yabancı turisti ağırlayarak önemli bir gelir kaynağı sağlamaktadır. Tarım sektörü de oldukça önemli olup özellikle seracılık ve meyve-sebze üretimi hem iç pazara hem de ihracata yönelik önemli bir potansiyel sunmaktadır. Sanayi faaliyetleri ise daha çok yerel bir karakterde olup özellikle tarım ve gıda işleme, turizm tedarik sanayisi, tekstil, makine imalatı ve mermer gibi sektörlerde yoğunlaşmıştır.

Aşağıda Antalya iline ait fiziki harita, iklim grafiği, yıllara göre nüfus miktarı ile turist sayısının gösterildiği tablolar verilmiştir.

ANTALYA İKLİM GRAFİĞİ

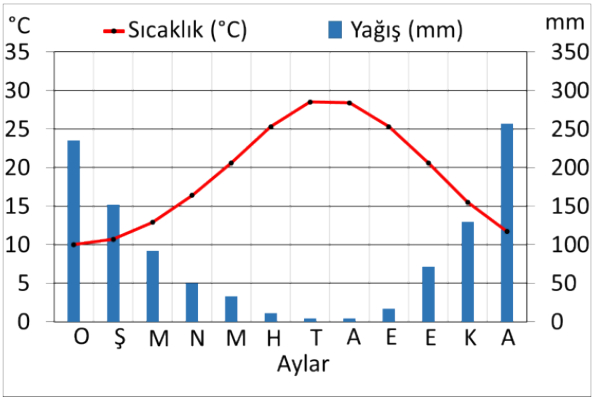

ANTALYA İLİ YILLARA GÖRE NÜFUS DEĞİŞİMİ	
1950	311.442
1970	577.334
1990	1.132.211
2000	1.719.751
2010	1.978.333
2024	2.722.103

ANTALYA İLİ YILLARA GÖRE TURİST SAYISI	
1980	4.903
1985	65.915
1990	826.027
2000	3.444.426
2010	12.825.999
2024	16.925.349

Yukarıdaki bilgileri dikkate alarak doğal ve beşerî faktörlerin Antalya'daki ekonomik faaliyetlere olan etkileriyle ilgili örnekte olduğu gibi sorular oluşturunuz.

Etkili Faktör	İlgili Soru
Doğal Faktör	Antalya'da tarımsal faaliyetlerin gelişmesinde yer şekilleri nasıl etkili olmuştur?
Doğal Faktör	
Doğal Faktör	
Doğal Faktör	
Doğal Faktör	
Doğal Faktör	
Beşerî Faktör	
Beşerî Faktör	
Beşerî Faktör	
Beşerî Faktör	
Beşerî Faktör	

4.

2004 ASYA DEPREMİ VE TSUNAMİSİ

26 Aralık 2004 tarihinde Endonezya'nın Sumatra Adası'nın 1,5 km açığında okyanus tabanında Richter ölçeğine göre 9.0 büyüklüğünde bir deprem olmuştur. Bu deprem, milyarlarca tonluk su kütlesini de harekete geçirmiştir. Harekete geçen su kütlesi dev dalgalar oluşturmuş ve özellikle okyanus çevresindeki alçak kıyılardaki yoğun nüfuslanmaya sahip bölgeleri etkilemiştir. Tsunami dalgaları depremden bir saat sonra Tayland kıyılarını; sonra da Hindistan, Sri Lanka, Malezya, Maldivler, Seyşeller ve Bangladeş'i vurmuştur. Dalgaların 4.600 km uzaktaki Afrika kıyılarına ulaşması ise 5 saat sürmüştür. Deprem ve tsunaminin etkilediği ülkelerde, 243.530'u Endonezya'da olmak üzere toplam 296.791 kişi hayatını kaybetmiştir. Deprem ve tsunaminin etkisiyle binlerce yerleşim merkezi yıkılmış, binlerce ada dalgalar altında kalmıştır. Hint Okyanusu çevresinde nüfus yoğunluğunun kıyı alanlarında fazla olması, yerleşmelerin çoğunlukla alçak kıyı düzlüklerinde toplanması, erken uyarı sistemlerinin kurulmamış olması gibi etkenler afetin daha büyük boyutlara ulaşmasında etkili olmuştur.

Metne göre bu olaylardaki tehlike, risk ve afet kavramlarına örnek olabilecek durumları belirleyiniz. Bu kavramları kullanarak metindeki olayları açıklayınız.

5. Aşağıda afet türleriyle ilgili bir şema ve yaşanmış bazı afetlerle ilgili bilgiler numaralandırılarak verilmiştir.

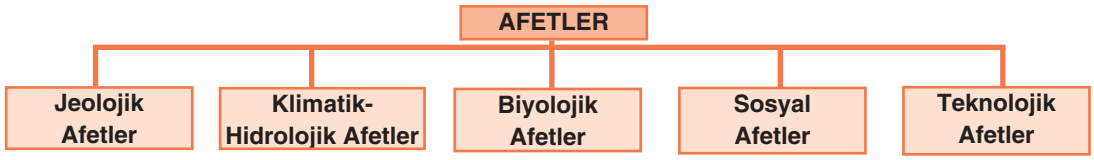

I. Giresun'un Dereli ilçesinde 22 Ağustos 2020 tarihinde şiddetli yağış nedeniyle taşkın meydana gelmiştir. Afete dönüşen bu olayda bir kişi hayatını kaybetmiş, üç bina yıkılmış, iş yerleri su ve suyun getirdiği malzemelerle dolarak kullanılamaz hâle gelmiştir.

II. 31 Ocak 2008'de İstanbul'un Zeytinburnu ilçesindeki bir iş hanında bulunan havai fişek atölyesinde patlama yaşanmıştır. Bu patlama sonucunda 116 kişi yaralanırken 23 kişi yaşamını yitirmiş ve önemli maddi hasarlar meydana gelmiştir.

III. İran'ın Batı Azerbaycan eyaletine bağlı Hoy kentinde 28 Ocak 2023'te 5,8 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir. Bu depreme bağlı olarak 3 kişi yaşamını yitirmiş ve 1.167 kişi yaralanmıştır.Depremin etkilediği 70 köyde 3 bin 500 ev hasar görmüştür.

IV. Antalya'nın Manavgat ilçesinde 28 Temmuz 2021'de başlayan orman yangını rüzgârın etkisiyle Gündoğmuş, İbradı ve Alanya ilçelerine de yayılarak 7 kişinin yaşamını yitirmesine ve 60 bin hektar ormanlık alanın zarar görmesine neden olmuştur.

V. Sudan'da 15 Nisan 2023'te başkent Hartum'da başlayan iç savaş hızla güney ve batıdaki kentlere yayılmıştır. Birleşmiş Milletlere göre çatışmalar sonucu 12 binden fazla kişinin öldüğü, 33 binden fazla kişinin yaralandığı Sudan'da, nüfusun yaklaşık yarısına denk gelen 25 milyon kişi insani yardıma muhtaç hâle gelmiştir.

Numaralandırılarak verilen bu afetleri, şemadaki afet türleriyle ilişkilendirerek sınıflandırınız.

6. Aşağıda bütüncül afet yönetiminin aşamalarını gösteren bir şekil ve 15 Mart 2023'te Şanlıurfa'da meydana gelen sel ve taşkın olayı ile ilgili bazı bilgiler verilmiştir.

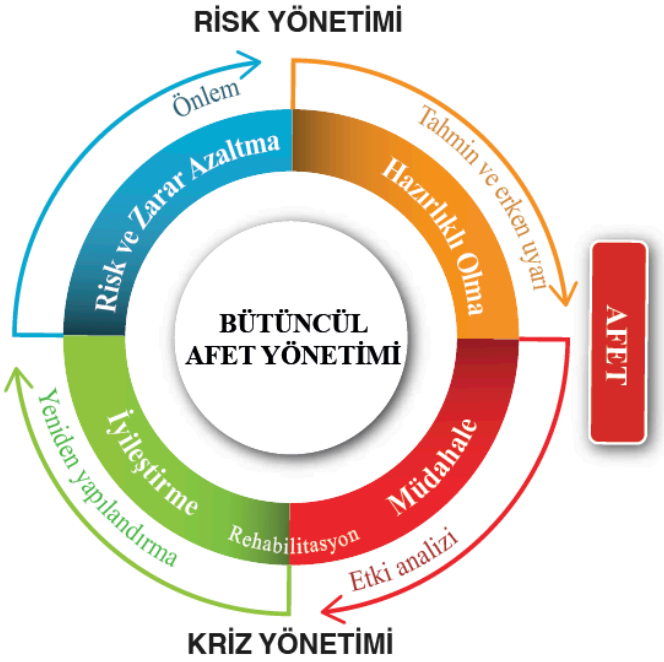

Şanlıurfa'da meydana gelen ve 16 kişinin hayatını kaybettiği sel ve taşkın afetinin oluşumunda doğal ve beşerî birçok faktör etkili olmuştur. Doğal faktörler kapsamında sahanın genel olarak eğimli topoğrafyası, cılız bitki örtüsünün yayılış göstermesi, toprağın suya doymuş ve sahanın sel ve taşkına duyarlı hâle gelmiş olması değerlendirilebilir. Beşerî faktörler kapsamında ise arazi örtüsü ve kullanımında yaşanan değişiklikler, Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye gibi ilçe merkezlerinde yoğun kentleşmeye bağlı olarak geçirimsiz yüzeylerin varlığı, Karaköprü-Sırrın, Cavsak ve Karakoyun dere yataklarının bazı bölümlerinin daraltılması, taşkın yatağının yerleşime açılması, derelerin bazı bölümlerinde betonarmeden geçirimsiz yatakların oluşturulması ile köprü menfezlerinin dar ve alçak inşa edilmesi yer almaktadır. Doğal ve beşerî bu faktörlerin sonucunda gelişen sel, can ve mal kayıplarına neden olmuştur.

Yukarıdaki bilgiler göz önüne alınırsa gelecekte Şanlıurfa'da benzer veya daha büyük bir sel ve taşkın afeti yaşanmaması için bütüncül afet yönetiminin hangi aşamalarında ne gibi önlemler alınmalıdır? Açıklayınız.

7.

PO OVASI

İtalya'nın kuzeyinde yer alan Po Ovası 46 bin km²'lik alanıyla ülkenin en geniş düzlüğünü oluşturmaktadır. Kuzeyde ve batıda Alpler, güneyde Apeninler ile çevrili olan bu ova doğuda Adriyatik Denizi kıyılarına kadar uzanmaktadır. Genel olarak okyanusal iklimin etkileri görülen ovada yağış rejimi düzenli olup yıllık ortalama sıcaklık 10-15 °C dolaylarındadır. Bölgeyi batıdan doğuya kat eden Po Nehri başta olmak üzere çevresindeki dağlardan gelen birçok akarsu bir yandan taşıdığı alüvyonlarla verimli araziler meydana getirirken, öte yandan tarımsal sulamada kullanılarak bölge ekonomisine önemli katkılar sunmaktadır.

Milano, Torino, Parma, Bologna, Verona ve Venedik ova üzerinde bulunan şehirlerden birkaçıdır. Bu şehirlerden Milano ve Torino yoğun sanayi faaliyetleriyle öne çıkarken; Parma ve Bologna, tarım ve tarıma dayalı gıda sanayisiyle dikkat çeker. Verona ile Venedik ise turizme dayalı ekonomik faaliyetleriyle bilinir. Po Ovası hem doğal zenginlikleri hem de çeşitlenen ekonomik aktiviteleriyle, insan ve doğanın uyum içinde var olabildiği zengin ve dinamik bir yaşam alanı sunar.

Bu metindeki bilgileri dikkate alarak Po Ovası'nın dâhil olduğu bölgelerle ilgili aşağıdaki çıkarım katmanlarında bulunan soruları cevaplayınız.

Metin, Po Ovası'nın doğal ve beşeri özellikleriyle ilgili bana kesin olarak ne söylüyor?
Po Ovası'nın dâhil olduğu bölgeleri belirlemek için metinde faydalanabileceğim bilgiler nelerdir?
Metindeki bilgilere göre Po Ovası'nın dâhil olduğu şekilsel bölgeler nelerdir?
Po Ovası'nın dâhil olduğu diğer şekilsel veya işlevsel bölgeleri tespit etmek için başka hangi bilgilere ihtiyaç duymaktayım?

ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER	SORU NO.
COĞ.9.4.3. Türkiye ve farklı ülkelerin nüfus piramitlerinden yararlanarak demografik dönüşüm sürecini yorumlayabilme	Tablo, Grafik, Şekil ve/veya Diyagram Becerisi (SBAB11) Zamanı Algılama ve Kronolojik Düşünme Becerisi (SBAB1) KB2.7.Karşılaştırma Becerisi	1
COĞ.9.4.4. Türkiye ve farklı ülkelerdeki nüfusla ilgili fırsat ve sorunların nüfus politikalarının belirlenmesindeki etkisini sorgulayabilme	SBAB8. Coğrafi Sorgulama KB3.1.Karar Verme Becerisi KB3.3.Eleştirel Düşünme Becerisi	2
COĞ.9.5.1. Doğal ve beşerî faktörlerin ekonomik faaliyetlere etkilerini sorgulayabilme ile yorumlayabilme	SBAB8. Coğrafi Sorgulama KB3.3.Eleştirel Düşünme Becerisi SBAB11. Tablo, Grafik, Şekil ve/veya Diyagram Becerisi SBAB11.2. Tablo, Grafik, Şekil ve/veya Diyagram Hazırlama	3
COĞ.9.6.1. Tehlike, risk ve afet kavramlarını çözümleyebilme	KB2.4. Çözümleme	4
COĞ.9.6.2. Afetleri sınıflandırabilme	KB2.5. Sınıflandırma SBAB10.3. Haritadan Çıkarım Yapma SBAB11.2. Tablo, Grafik, Şekil ve/veya Diyagram Hazırlama	5
COĞ.9.6.3. Bütüncül afet yönetimi uygulamalarını tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramlar aracılığıyla yorumlayabilme	SBAB11. Tablo, Grafik, Şekil ve/veya Diyagram (SBAB11.1. Tablo, Grafik, Şekil ve/veya Diyagram Okuma ve Yorumlama)	6
COĞ.9.7.1. Bölgelerin belirlenmesinde kullanılan kriterlere göre bölge hakkında çıkarım yapabilme	KB2.10. Çıkarım Yapma SBAB7.6. Mekânsal Bölge Belirleme/Çizme SBAB7.10. Mekânsal Deseni Algılama SBAB7.8. Mekânsal Geçiş İle İlgili Çıkarımda Bulunma SBAB10.3. Haritadan Çıkarım Yapma Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi (SBAB4) SBAB7.7. Mekânsal Hiyerarşiyi Çözümleme Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi (SBAB4)	7

PUANLAMA TABLOSU							
1	2	3	4	5	6	7	TOPLAM
20	10	10	15	15	10	20	100

ÇÖZÜMLER

1. TAM PUAN (20 PUAN)

Türkiye'nin yıllara göre nüfus piramitleri ve nüfus özelliklerinin gösterildiği tablo dikkate alındığında Türkiye'de 1985 yılında doğum, ölüm oranı ve nüfus artış hızının yüksek olduğu; 2023 yılında ise doğum, ölüm oranı ve nüfus artış hızının azaldığı görülmektedir. 1985 yılında doğum oranının ‰ 32,8, ölüm oranının ‰ 10,3 olması Türkiye'nin demografik dönüşüm modelinin 3. aşamasında, 2023 yılında doğum oranının ‰ 11,2, ölüm oranının ‰ 6,2 olması demografik dönüşüm modelinin 4. aşamasında olduğunu göstermektedir. Demografik dönüşüm modeli, bir ülkenin doğum ve ölüm oranlarına göre şekillenen mevcut nüfus artışını dikkate alarak o ülkenin bu modeldeki beş gelişim aşamasından hangisinde olduğunu belirlemeye dayanır. Sanayileşme, kentleşme, sağlık hizmetlerinin iyileşmesi gibi toplumsal değişimler sonucunda ülkeler modelde belirtilen bir aşamadan diğerine geçer.

KISMİ PUAN

Nüfus piramitleri ve tablodaki bilgilerin doğru belirtilmesi durumunda **5 puan** verilir.

Demografik dönüşüm modelinin aşamalarının doğru belirtilmesi durumunda; her bir aşama 5 puan olmak üzere **10 puan** verilir.

Yıllara göre yaşanan değişimleri gerekçeleriyle birlikte açıklaması durumunda **5 pua**n verilir.

SIFIR PUAN

Nüfus piramitleri ve tablodaki bilgilerin demografik dönüşüm modelinin hangi aşamalarından geçildiğinin doğru belirtilmemesi ve yaşanan değişimlerinin gerekçelerinin açıklanamaması durumunda **0 puan** verilir.

2. TAM PUAN (10 PUAN)

Türkiye'de son yıllarda doğum oranlarının çok hızlı düşmesi genç nüfus oranının azalmasına, yaşlı nüfus oranının giderek artmasına yol açmaktadır. Bu duruma bağlı olarak zamanla iş gücü açığının oluşması, ekonomik büyüme potansiyelinin azalması, sağlık ve bakım hizmetlerinde artan talep ve maliyet, sosyal güvenlik sisteminde finansman zorluğunun yaşanması oluşabilecek sorunlardan bazılarıdır. Bununla birlikte nüfus artış hızının düşmesinin oluşturabileceği bazı fırsatlar da vardır: Toplum genelinde refahın artırması, kamu hizmetlerinin kalitesinin yükseltmesi, işsizliğin azalması bunlardan bazılarıdır. Ancak bu fırsatlar belirli bir zaman dilimi için geçerli olmakta ve dinamizmini yitiren nüfus yapısı uzun vadede çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bundan dolayı Türkiye nüfus artış hızını artırmaya yönelik politikalar uygulayarak genç nüfus oranının azalmasının neden olduğu sorunları en aza indirmeye çalışmalıdır.

Hindistan'da nüfus artış hızının ve doğum oranlarının yüksek olması bazı fırsatlar oluşturmaktadır. Genç iş gücü potansiyelinin yüksek olması, iç pazarın büyümesi, kültürel çeşitlilik ve zenginlik bu fırsatlardan bazılarıdır. Ancak bu ülkede belirtilen fırsatlardan faydalanılabilmesi için yüksek nüfus artış hızının neden olduğu pek çok sorunun da çözülmesi gerektiği bir gerçektir. Hindistan'da nüfus artış hızının ve doğum oranlarının yüksek olması nedeniyle eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler yetersiz kalmakta; doğal kaynakların aşırı tüketimi, yetersiz beslenme, konut açığı, işsizlik, çarpık kentleşme gibi sorunlar ön plana çıkmaktadır. Bu duruma bağlı olarak demografik yatırımlar yetersiz kalmakta, kişi başına düşen millî gelir azalmaktadır. Hızlı nüfus artışı, ülkenin ekonomik kalkınmasını yavaşlatan bir faktör olduğundan Hindistan nüfus artış hızını azaltmaya yönelik nüfus politikası uygulamalıdır.

KISMİ PUAN

Yalnızca bir ülkenin nüfus politikasının belirlenmesine **2 puan**, uygulanacak politikanın nedenlerinin açıklanmasına **3 puan** verilecektir. (İki ülke toplam 10 puan)

SIFIR PUAN

Cevap verilmemişse sıfır puan kabul edilecektir.

Doğru ve anlamlı bir ifade oluşturmayan cevaplar **0 puan** kabul edilecektir.

3. TAM PUAN (10 PUAN)

Örnekteki sorular veya doğal-beşerî faktörlerle doğru eşleştirilerek oluşturulmuş her bir soru **1 puan** değerinde kabul edilecektir. Toplamda en fazla 10 puan verilecektir.

Etkili Faktör	İlgili Soru
Doğal Faktör	Antalya'nın batısında **yer şekillerinin** engebeli olmasının hayvancılık faaliyetlerinin üzerindeki etkisini açıklayınız.
Doğal Faktör	**Yağış rejimi**, Antalya'da hangi turizm türlerinin gelişmesinde etkili olmuştur?
Doğal Faktör	**Yer şekilleri** koşullarına göre Antalya'nın hangi alanlarında kış turizminin gelişmesi beklenir?
Doğal Faktör	**Kış sıcaklığı** isteği fazla olan tarım ürünleri Antalya'nın hangi kesimlerinde daha rahat yetiştirilebilir?
Doğal Faktör	**Akdeniz'e kıyısının olması** Antalya'da turizmin gelişmesi üzerinde nasıl etkili olmuştur?
Beşerî Faktör	**Nüfus miktarındaki artış**, Antalya'daki inşaat sektörünü nasıl etkilemiştir?
Beşerî Faktör	**Ulaşım ağı sıklığı**, Antalya'daki ekonomik faaliyetleri nasıl etkilemiştir?
Beşerî Faktör	**Turist sayısındaki artış**, Antalya'daki hangi ekonomik faaliyetlerin gelişmesini sağlamıştır?
Beşerî Faktör	Diğer illerle bağlantılı **kara yolu ağı** Antalya'daki ekonomik çeşitliliği nasıl etkilemiştir?
Beşerî Faktör	Antalya'da **gıda sanayisi ile tarım ve hayvancılık faaliyetleri** arasında nasıl bir ilişki vardır?

KISMİ PUAN

Doğal veya beşerî faktörle doğru eşleştirilerek oluşturulmuş her bir soru **1 puan** değerinde kabul edilecektir.

SIFIR PUAN

Doğal veya beşerî faktörlerle doğru eşleştirilmemiş ve ekonomik faaliyetlerin gelişimini doğru bakış açısıyla sorgulamayan sorular sıfır puan kabul edilecektir.

4. TAM PUAN (15 PUAN)

Belirtilen alan jeolojik yapı olarak aktif levha hatlarının bulunduğu bir konumda yer almaktadır. Bu durum büyük deprem ve tsunamilerin oluşma potansiyelini artırmaktadır. Deprem ve tsunami potansiyelinin yüksek olması ise **tehlike** kavramıyla ilgilidir.

Hint Okyanusu çevresinde nüfus yoğunluğunun kıyı alanlarında fazla olması ve yerleşmelerin çoğunlukla alçak kıyı düzlüklerinde toplanması **risk** kavramıyla ilgilidir. Erken uyarı sistemlerinin kurulmamış olması ise riskin boyutunu artıran bir faktördür.

Metinde belirtilen can kayıpları, binlerce yerleşim merkezinin yıkılması, milyonlarca insanın evsiz kalması ve tarım alanlarının tahrip olması gibi büyük yıkımlar ise **afet** kavramıyla ilgilidir.

KISMİ PUAN

Tehlike, risk ve afet kavramlarının metinde doğru ifadelerle ilişkilendirilmesi durumunda her bir kavram için **5 puan** verilecektir.

SIFIR PUAN

- Tehlike, risk ve afet kavramlarının metinde doğru ifadelerle eşleştirilmemesi,

- Anlamlı olmayacak şekilde ifadelerin yazılması (tehlike, risk, afet, deprem, tsunami vb.),

- Metin ve sorulan soru ile ilgisiz ifadelerin yazılması,

- Cevap kısmının boş bırakılması durumlarında **0 puan** verilecektir..

5. TAM PUAN (15 PUAN)

I- Klimatik-Hidrolojik Afetler

II- Teknolojik Afetler

III- Jeolojik Afetler

IV- Biyolojik Afetler

V- Sosyal Afetler

KISMİ PUAN

Afetlerin şemada gösterilen türleriyle yapılacak her bir doğru eşleştirmeye **3 puan** verilecektir.

SIFIR PUAN

İstenilen eşleştirmelerin hatalı yapılması,

Herhangi bir eşleştirme yerine yalnızca şemadaki afet türlerinin isimlerinin yazılması,

Yalnızca afetlerin numaralarının yazılması,

Sorulan sorularla ilgisiz ifadelerin yazılması,

Cevap kısmının boş bırakılması durumlarında **0 puan** verilecektir.

6. TAM PUAN (15 PUAN)

Gelecekte yaşanabilecek bir afet olduğundan afet öncesinde yürütülecek risk ve zarar azaltma ile afete hazırlık çalışmaları kapsamında çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir. Bölgenin var olan durumu göz önüne alındığında

Risk ve zarar azaltma aşaması kapsamında

Yerel düzeyde afet planı hazırlanırken bölgenin sel ve taşkın riskinin göz önünde bulundurulmalı ve alanda bulunan dere yatakları ile yatakların yakın çevresine yeni bina ve tesis yapmaktan kaçınılmalı, bu alanlarda yeni yerleşim bölgeleri oluşturulmamalıdır.

Şehirleşmenin yoğun olduğu alanlar başta olmak üzere havzadaki yeşil dokunu genişletilerek toprağın su tutma kapasitesi artırılmalı, kent merkezindeki betonarme dokunun ve asfalt gibi geçirimsiz yüzeylerin dokusun daha geçirimli yüzeylere dönüştürülmelidir. Bitki örtüsünün tahrip edilen alanlarda ağaçlandırma çalışmaları yapılmalıdır.

Hazırlıklı olma aşaması kapsamında

Sel ve taşkına karşı güvenli yerleşim alanları oluşturulmalı, altyapı çalışmaları dere yataklarının durumu iyileştirilerek köprü menfezleri ve dere yatağının alanı aşağı çığıra doğru genişletilebilir, su için derelerin uygun bölümlerine su depolama alanlarının oluşturulması gibi önlem almaya yönelik çalışmalar yürütülebilir.

KISMİ PUAN

-Risk ve zarar azaltma ile afete hazırlık çalışmaları kapsamından çalışmaların yürütülmesi gerektiğine başlık olarak değinilmesi. **(2 PUAN)**

- Risk ve zarar azaltma aşaması kapsamında yürütülmesi gereken çalışmalarda değinilmesi. **(4 PUAN)**

- Hazırlıklı olma aşaması kapsamında yürütülmesi gereken çalışmalara değinilmesi. **(4 PUAN)**

- Risk ve zarar azaltma ile afete hazırlık çalışmaları kapsamında yürütülmesi gereken çalışmaları ayırmadan afet öncesi yapılması gerekenlere değinilmesi. **(3 PUAN)**

Not: Kısmi puanlama toplamı 10 puandan fazla çıkmakta, olası cevaplar değerlendirildiğinden böyle bir durum çıkmakta, sorudan en fazla **10 puan** alınabilecektir.

SIFIR PUAN

- Bütüncül afet yönetiminin aşamaları ile ilişkilendirilmeden yapılması gereken çalışmalara değinilmesi.

- Afet sonrası kriz yönetimi başlığı altında müdahale ve iyileştirme bileşenleriyle ilişki kurularak yapılması gereken çalışmalara değinilmesi.

7. TAM PUAN (20 PUAN)

Metin, Po Ovası'nın doğal ve beşeri özellikleriyle ilgili bana kesin olarak ne söylüyor?

(Po Ovası ile ilgili yazılan her bir unsur için 1 puan olmak üzere en fazla 4 puan)

Po Ovası'nın konumunu, ova ve çevresinin yer şekillerini, ovada bulunan bazı şehirleri ve bu şehirlerde öne çıkan ekonomik faaliyetleri.

Po Ovası'nın dâhil olduğu bölgeleri belirlemek için metinde faydalanabileceğim bilgiler nelerdir?

(Bölge tespitinde faydalanılacak her bir bilgi için 1 puan olmak üzere en fazla 7 puan)

Belirtilen alanla ilgili olarak ova yüzeyi, okyanusal iklim koşulları, alüvyal topraklar, nehir (tatlı su kaynağı), tarım, sanayi ve turizm faaliyetleri bölge ayrımında faydalanabilecek bilgilerdir.

Metindeki bilgilere göre Po Ovası'nın dâhil olduğu şekilsel bölgeler nelerdir?

(Po Ovası'yla ilgili tespit edilen her bir şekilsel bölge için 1 puan olmak üzere en fazla 6 puan)

Doğal Şekilsel Bölgeler: Ovalık ve düzlük bölge, alüvyal toprak bölgesi, okyanusal iklim bölgesi, tatlı su kaynağı bölgesi

Beşerî Şekilsel Bölgeler: Torino ve Milano sanayi bölgesi, Parma ve Bologna tarım bölgesi, Verona ve Venedik turizm bölgesi

Po Ovası'nın dâhil olduğu diğer şekilsel veya işlevsel bölgeleri tespit etmek için başka hangi bilgilere ihtiyaç duymaktayım?

(Po Ovası'nın dâhil olduğu diğer bölgeleri tespit etmek için doğru belirlenen her bir bilgi için 1 puan olmak üzere en fazla 3 puan)

Nüfus dağılışıyla ilgili bilgilerle yoğun ve seyrek nüfuslu alanlar tespit edilebilir.

Ulaşım türleriyle ilgili bir harita sayesinde ulaşımın yoğun olduğu bölgeler tespit edilebilir.

İşlevsel bölgeleri tespit etmek için alanın hizmet ve yönetim kuruluşlarının yöredeki sınırlarına bakılması gerekmektedir.

9. SINIF COĞRAFYA DERSİ

2. DÖNEM 2. ORTAK YAZILI SENARYOLARINA YÖNELİK SORU ÖRNEKLERİ

Senaryolar, okul genelinde yapılacak ortak sınavlara yönelik oluşturulabilecek farklı yazılı örneklerini ifade eder. Genel Müdürlüğümüzce eğitim kurumu sınıf/alan zümrelerine örnek oluşturması açısından konu soru dağılım tablosunda verilen örnek senaryolarda yer alan öğrenme çıktılarından bazılarına yönelik soru örnekleri hazırlanmıştır.

Okul genelinde uygulanacak ortak sınavlar, eğitim kurumu sınıf/alan zümreleri tarafından ilan edilen konu soru dağılım tabloları göz önünde bulundurularak açık uçlu veya açık uçlu ve kısa cevaplı sorulardan oluşacak şekilde yapılacaktır. Çoktan seçmeli, eşleştirme, doğru/yanlış gibi diğer soru türleri kesinlikle kullanılmayacaktır.

2. dönem konu soru dağılım tablolarına ulaşmak için karekodu okutunuz.

Soru çözümlerine ulaşmak için karekodu okutunuz.

Not: Soru örneklerine ait öğrenme çıktıları, öğretmenlerimizin öğrenme çıktısı ve soruları eşleştirmesi için verilmiş; bilgilendirme amaçlıdır. Yapılacak olan yazılı sınavlarda bu öğrenme çıktılarına sınav kâğıtlarında yer verilmeyecektir.

Öğrenme Çıktısı: COĞ.9.5.1. Doğal ve beşerî faktörlerin ekonomik faaliyetlere etkilerini sorgulayabilme

1. Bir yerin bitki örtüsü özelliklerinin o yerdeki ekonomik faaliyetlere olan etkisini örnek vererek açıklayınız.

Öğrenme Çıktısı: COĞ.9.6.2. Afetleri sınıflandırabilme

2. Aşağıdaki haritada üç farklı il işaretlenmiştir.

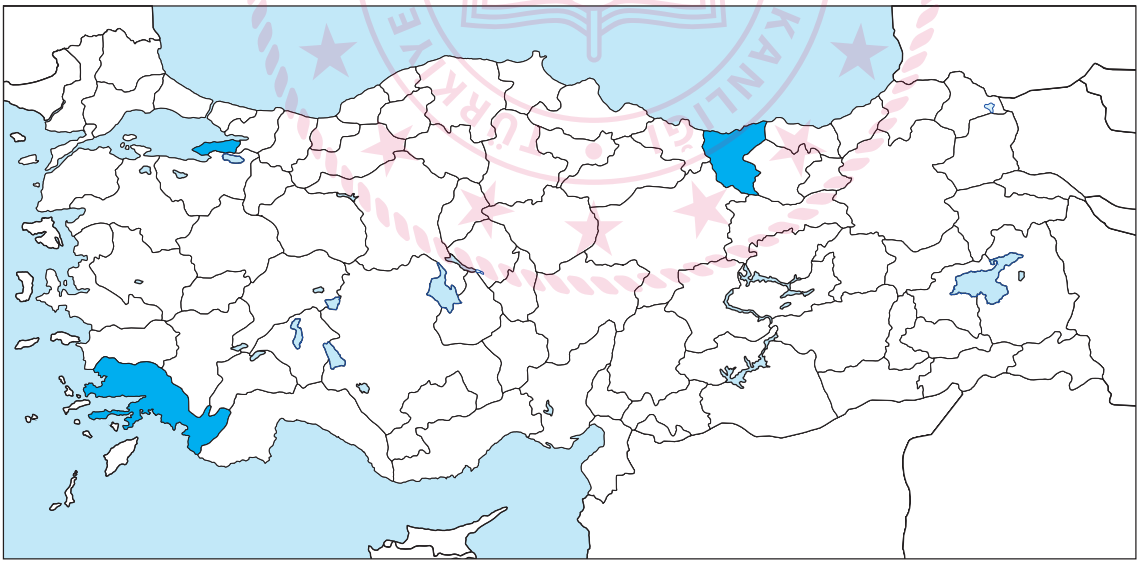

Bu illerde fazlaca risk oluşturan afet türünü belirleyip gerekçesini kısaca açıklayınız.

COĞRAFYA 9

KONU SORU DAĞILIM TABLOLARI

Konu soru dağılım tablosu, öğretim programında yer alan konu ve kazanımlarla ortak sınavlardaki soru dağılımlarının gösterildiği tabloyu ifade eder. Konu soru dağılım tabloları, sınavların kapsam geçerliğinin artırılması ve öğrencilerin sınavlara daha bilinçli hazırlanması için her sınavda hangi konu/kazanımdan kaç soru sorulacağının önceden öğrencilere bildirildiği tablolardır. Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme ve Değerlendirme Yönetmeliği'ne göre konu soru dağılım tabloları öğretim yılı başında her sınav için il sınıf/alan zümreleri ve Ölçme ve Değerlendirme Merkezi Müdürlüğü ile birlikte oluşturulacak, ardından öğrencilerle paylaşılacaktır. Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak il sınıf/alan zümrelerine yardımcı olmak üzere örnek konu soru dağılım tabloları hazırlanmıştır. Bu tablolardaki örnek senaryolarda yer alan sorulardan bazıları tek, bazıları ise birden çok kazanıma erişme durumunu yoklamaktadır.

NOT: Konu soru dağılım tabloları öğretim programında yer alan tüm kazanımlar dikkate alınarak hazırlanmış ancak tabloda sadece soru sorulması planlanan kazanımlara yer verilmiştir.

Coğrafya Dersi Öğretim Programı'na ve Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme ve Değerlendirme Yönetmeliği'ne aşağıdaki karekodları okutarak ulaşabilirsiniz.

Coğrafya Dersi Öğretim Programı

Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme ve Değerlendirme Yönetmeliği

9. SINIF 2. DÖNEM 2. ORTAK YAZILI KONU SORU DAĞILIM TABLOLARI VE ÖRNEK SENARYOLAR

Senaryolar, okul genelinde yapılacak ortak sınavlara yönelik oluşturulabilecek farklı yazılı örneklerini ifade eder. Genel Müdürlüğümüzce il sınıf/alan zümrelerine örnek oluşturması açısından konu soru dağılım tablosunda verilen örnek senaryolara uygun yazılı kâğıdı örnekleri hazırlanmıştır. Örnek senaryolardaki soruların sayı ve kurgularındaki fark, sorularda ölçülen bilişsel düzeylere göre şekillendirilmiştir.

Bilişsel düzey, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin bilişsel alanda ulaşacağı hedef davranışların basitten karmaşığa olacak şekilde sıralanmasıyla tanımlanan düzeylerdir.

Basit bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular; ders içeriğinde öğretilen içeriğin benzer şekilde tanımlanmasını, gösterilmesini, bulunmasını, örneklendirilmesini, listelenmesini, basit bir şekilde yorumlanmasını vb. içerir.

Karmaşık bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular; öğretilen içeriğin yeni durumlar veya günlük yaşam durumları çerçevesinde kullanılmasını, ilişkilendirilmesini, çözümlenmesini, karşılaştırılmasını, çıkarım yapılmasını, değerlendirilmesini, yeni bakış açılarının sunulmasını vb. içerir.

Okul genelinde uygulanacak ortak sınavlar, il sınıf/alan zümreleri tarafından ilan edilen konu soru dağılım tabloları göz önünde bulundurularak açık uçlu veya açık uçlu ve kısa cevaplı sorulardan oluşacak şekilde yapılacaktır. Çoktan seçmeli, eşleştirme, doğru/yanlış gibi diğer soru türleri kesinlikle kullanılmayacaktır.

Konu soru dağılım tablolarında soru dağılımları verilen örnek senaryoların her biri, örnek yazılı kâğıdı olacak şekilde verilmiştir.

Soru çözümlerine ulaşmak
için karekodu okutunuz.

Not: Örnek senaryolardaki kazanımlar, öğretmenlerimizin kazanım ve soruları eşleştirmesi için verilmiş; bilgilendirme amaçlıdır. Yapılacak olan yazılı sınavlarda bu kazanım ifadelerine sınav kâğıtlarında yer verilmeyecektir.

9. SINIF COĞRAFYA DERSİ
2. DÖNEM 2. ORTAK YAZILI KONU SORU DAĞILIM TABLOSU

SENARYO 1

Ünite	Kazanımlar	Soru Sayısı
DOĞAL SİSTEMLER	9.1.12. Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.	1
BEŞERÎ SİSTEMLER	9.2.1. Yerleşmelerin gelişimini etkileyen faktörleri analiz eder.	1
	9.2.2. Yerleşme doku ve tiplerinin oluşumunda etkili olan faktörleri örneklerle açıklar.	1
	9.2.3. Türkiye'de yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar.	1
KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER VE ÜLKELER	9.3.1. Dünyadaki farklı bölge örneklerini, özellikleri ve bölge belirlemede kullanılan kriterler açısından değerlendirir.	1

Örnek Senaryo 1	
Soru Sayısı	**Ölçülen Bilişsel Düzey**
3 soru	*Basit bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular* *1, 3 ve 5. sorular*
2 soru	*Karmaşık bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular* *2 ve 4. sorular*

Adı ve Soyadı: Sınıfı: Numarası:

SENARYO 1

Kazanım: 9.1.12. Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.

1. Yıl boyunca yüksek sıcaklıkların, düzenli ve bol yağışların görüldüğü iklim tipinin adını ve etkili olduğu yerleri yazınız.

Kazanım: 9.2.1. Yerleşmelerin gelişimini etkileyen faktörleri analiz eder.

2. Aşağıda belirli bir yerin yıllık ortalama sıcaklık ve yağış grafiği verilmiştir.

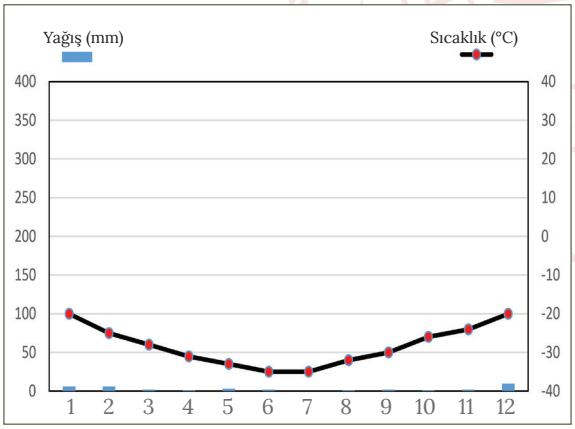

Grafiğe göre, bu yerde kalıcı yerleşmelerin olup olmadığını gerekçeleri ile yazınız.

SENARYO 1

Kazanım: 9.2.2. Yerleşme doku ve tiplerinin oluşumunda etkili olan faktörleri örneklerle açıklar.

3. Temel ekonomik faaliyetlerin tarım, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık olduğu yerleşmelere "kırsal yerleşme" denir. Kırsal yerleşmeler; köyden küçük ve köye bağlı yerleşmeler, köyler ve kasabalardan oluşmaktadır. Bu yerleşmelerin nüfus miktarı azdır. Eğitim, sağlık ve kültürel hizmetler sınırlıdır. Kırsal yerleşme doku ve tipleri kuruldukları yerin doğal çevre şartlarına göre belirlenir.

Buna göre şehir yerleşmelerini kırsal yerleşmelerden ayıran başlıca özellikleri yazınız.

Kazanım: 9.2.3. Türkiye'de yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar.

4. Türkiye topraklarının ilk sakinleri Paleolitik Çağ'da mağaralarda, kaya sığınaklarında ve açıkta yaşayan insan toplulukları olmuştur. Yarımburgaz (İstanbul), Karain (Antalya), Palanlı (Adıyaman), Şarklı (Gaziantep), Kanal, Merdivenli ve Üçağızlı (Hatay) mağaraları en eski barınak örnekleri olarak gösterilebilir. Neolitik Çağ'da yerleşik hayata geçilmesiyle Göbeklitepe (Şanlıurfa), Çatalhöyük (Konya), Hacılar (Burdur), Aşıklıhöyük (Aksaray), Çayönü (Diyarbakır) Anadolu'da ilk yerleşmeler olmuştur.

Buna göre Anadolu'da Neolitik Çağ'daki yerleşmeler ile Paleolitik Çağ'daki yerleşmeleri yerleşme özellikleri bakımından karşılaştırınız.

SENARYO 1

Kazanım: 9.3.1. Dünyadaki farklı bölge örneklerini, özellikleri ve bölge belirlemede kullanılan kriterler açısından değerlendirir.

5. Sahip olduğu doğal ve beşerî unsurlar bakımından benzerlik gösteren ve belli sınırlara sahip olan yeryüzü parçalarına veya mekân birimlerine bölge adı verilir. Yeryüzünde birçok farklı bölge tanımlanmış veya oluşturulmuştur. Bölgeler, şekilsel ve işlevsel olmak üzere iki kategoride sınıflandırılır. Sahip oldukları doğal (bitki, toprak vb.) ve beşerî (kültür, madencilik vb.) özellikleriyle dünyanın veya ülkelerin diğer alanlarından ayrılan bölgelere şekilsel bölge adı verilir. Mekânsal yapıyı ve mêkan üzerindeki ekonomik ve kültürel işleyişi daha iyi organize edebilmek amacıyla istemli bir şekilde oluşturulan bölgelere işlevsel bölge adı verilir.

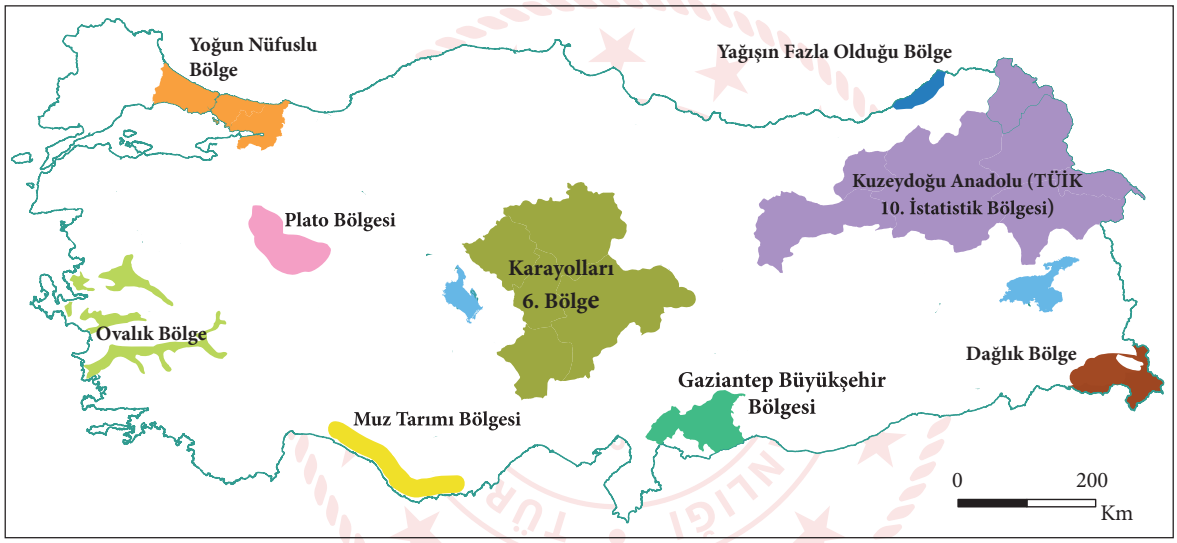

a. Buna göre haritada doğal özelliklere göre oluşturulmuş bölgeleri yazınız.

b. Buna göre haritada verilen işlevsel bölgeleri yazınız.

9. SINIF COĞRAFYA DERSİ
2. DÖNEM 2. ORTAK YAZILI KONU SORU DAĞILIM TABLOSU

SENARYO 2

Ünite	Kazanımlar	Soru Sayısı
DOĞAL SİSTEMLER	9.1.12. Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.	1
	9.1.13. Türkiye'de görülen iklim tiplerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	1
BEŞERÎ SİSTEMLER	9.2.2. Yerleşme doku ve tiplerinin oluşumunda etkili olan faktörleri örneklerle açıklar.	1
	9.2.3. Türkiye'de yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar.	1
	9.2.4. Türkiye'deki yerleşim birimlerini idari fonksiyonlarına göre ayırt eder.	1
KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER VE ÜLKELER	9.3.1. Dünyadaki farklı bölge örneklerini, özellikleri ve bölge belirlemede kullanılan kriterler açısından değerlendirir.	1

Örnek Senaryo 2	
Soru Sayısı	**Ölçülen Bilişsel Düzey**
4 soru	*Basit bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular* *1, 3, 4 ve 5. sorular*
2 soru	*Karmaşık bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorular* *2 ve 6. sorular*

2. SINAV

COĞRAFYA 9

Adı ve Soyadı: Sınıfı: Numarası:

SENARYO 2

Kazanım: 9.1.12. Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.

1. Yıl boyunca yüksek sıcaklıkların, düzenli ve bol yağışların görüldüğü iklim tipinin adını ve etkili olduğu yerleri yazınız.

Kazanım: 9.1.13. Türkiye'de görülen iklim tiplerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

2. Aşağıdaki haritada Türkiye'de etkili olan iklim tiplerinin dağılış alanları gösterilmiştir.

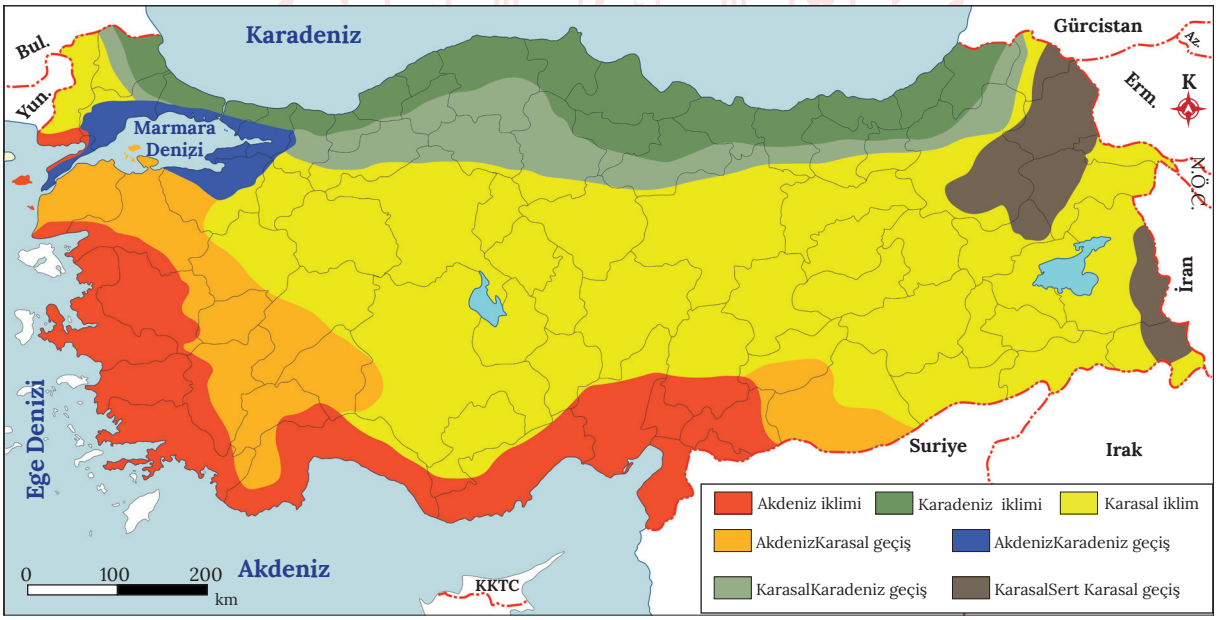

Haritaya göre Türkiye'de dağılış alanı <u>en fazla</u> olan iklim tipini yazarak bu durumun nedenini açıklayınız.

SENARYO 2

Kazanım: 9.2.2. Yerleşme doku ve tiplerinin oluşumunda etkili olan faktörleri örneklerle açıklar.

3. Temel ekonomik faaliyetlerin tarım, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık olduğu yerleşmelere "kırsal yerleşme" denir. Kırsal yerleşmeler; köyden küçük ve köye bağlı yerleşmeler, köyler ve kasabalardan oluşmaktadır. Bu yerleşmelerin nüfus miktarı azdır. Eğitim, sağlık ve kültürel hizmetler sınırlıdır. Kırsal yerleşme doku ve tipleri kuruldukları yerin doğal çevre şartlarına göre belirlenir.

Buna göre şehir yerleşmelerini kırsal yerleşmelerden ayıran başlıca özellikleri yazınız.

Kazanım: 9.2.3. Türkiye'de yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar.

4. Menteşe yöresi, Biga Yarımadası ve Teke Platosu'nda ılıman iklim koşulları görülmesine rağmen yerleşmeler seyrektir.

Bu alanlarda yerleşmelerin seyrek olmasının nedenlerini yazınız.

SENARYO 2

Kazanım: 9.2.4. Türkiye'deki yerleşim birimlerini idari fonksiyonlarına göre ayırt eder.

5. Türkiye'de devletin kamu hizmetlerini her yere götürebilmesi, toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla yönetim sistemi içerisinde idari birimler oluşturulmuştur.

a. Buna göre Türkiye'de yönetim sistemi içerisindeki en büyük idari birimi ve bu birimin genel yönetiminden sorumlu olan devlet memurunu yazınız.

b. Türkiye'de yerel (mahallî) yönetimleri oluşturan birimleri yazınız.

c. Türkiye'de yerel (mahallî) yönetimlerin yöneticilerinin nasıl belirlendiğini yazınız.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

SENARYO 2

Kazanım: 9.3.1. Dünyadaki farklı bölge örneklerini, özellikleri ve bölge belirlemede kullanılan kriterler açısından değerlendirir.

6. İskandinavya, Himalaya, And, Kayalık ve Alp dağlık bölgeleri ile Toroslar ve Kuzey Anadolu Dağları bir bölgenin örnekleri iken, Amazon, Ganj, Mississippi ve Kongo Havzaları ile Çukurova, Konya, Ergene, Bafra ve Çarşamba Ovaları başka bir bölgenin örnekleridir.

Verilen bölge örneklerinin hangi kritere göre gruplandığını yazarak bu gruplandırmanın önemini açıklayınız.